

СЭКП-нің аграр политиказы — ботанышкында КОЛ АДЫРДА ЧУГУЛА ҮЕ

Бистің районун кездә ажил-агыйның кол адыры — мал ажылы. Ынчангаш партия организациялары мал ажылының продукту-луун беддерин ботандары бирги сорулга кылдыр шиптирлеп келген. Ону Аш-чөм програм-маны ботандар талазы-биле партияның айтыш-канынча дүштүр чору-дуп, бедткен социалист-хулаагелерин ап, уткуштур планнары ажилда кыл-гаш, ооң күссөлдөз дөш социалисттик чарышты кал-бартан.

Ажил-агыйларын, партия организацияларын мур-нунда сорулгалары күссө-дириниң бир чугула чүдү— нитиниң малын хур-чаагай кыш ажырыгы болур. Бо кыштын баштайгы чартында соок биче, хар чуга эрт-се-да февральдын эгезинде бүрөп, хар чап, берге хун-бер эрткелен. Алар-бой-дустун мындг нарын бай-даларын тур-лаа бистің малчынарымыс малдың чи-динин болдурбас дөш кү-жеништинин мөһүнөн.

Партия организациялары, совхозтар дирекциялары малчынары, ортукмат ае-нонуң кадрларын шилер, таарыштыр тургузар, олар-нын ажил-ишчи, чогадык-чы инициативаны, харым-салгаан беддеринче, учас-ток бургузунге ажилда-рынга таарымчалык байла-ларын тургузарыны док-таамал кичээлгеин салып турар.

Ноокку хунерге чедир районда төрүр 42 муң ажыг койдан 34 муң ажыг кой оолдаан, чаш төлү мен-ди алдыган. Ленин аттыг, «Нарын» совхозтарда кып-тагалактын организацияг эрлп турар. Ол ажил-агыйларда төрүр чүс хой-га онааштыр сеен ажыг, тозан чедир хураган менди алдыган. Ажил-херети эки билер, инициативалыг кадр-лар удурткан коллективтер-де түнөлдөп эки.

Чикээ, «Чая орук» сов-хозун №3 хойку бригада-зын анык коммунист Ни-колай Диринич удушту, мында ажилды билдин-биле организациястан. Ам мында хой оолдакыны адалаткан, чаш хураганар менди ал-дыган. Бригаданың мал-чынары «Совет Тывааның 40 чыл оюнга—40 шалычтык неделя» деп социалисттик чарышка киришпашан, кышкы үеде малдын ажал-да, чөмгөргөлдөшү күштел-дирген. Ылангыя хураган-нары чөмгөргөлдөшү ситенип пресс шыгында дөш ба-лааш каяка иштинге хере баг-лап бөр. Ынчаар чөм-гөргөлдөшү бир талазында хой хураганнарга ситенип че-диртиреринче таарымча-лыг ийн талазында мал че-минге төтөлдөшкөн бол-дурбас, камналгалыг.

Бо бригадда хойжулар хураганнарга ситен, баг-лаа-рынын технологиязыга ды-ка өөрөнгөткөн. Чамдын хойжулар хураган чөмгөргө-сигенип ол-ла хунде дүр

баглавын, бир-ийн хунуун баш удур баглааш белеткеп алырлар. Ленин аттыг совхозун №1 хойку-бригаданың бригадир коммунист Маа-дыр Кыныраа мында ажил-ды база эки организациян. Бригадда хураган чөмгө-рер чулуктуг чымчак ситен эвөш болган-биле хову ситенип ажилдап турар. Ону хураганнарга чымчак бө-ри-биле дулап каап кизг-суга хондур сукмаш чөмгө-рер.

Ажил-агыйларда бо чы-лын немей төрөп тогду хойларын сүдү эвөш, ху-раганнарын тотурбайн баар чоруктар бар.

Ындыг хойку болун чөм-гөргөлдөш, хураганын хай-гаарап, суланы сокташ, суга хайындырар оон суга дулап, сүтүтөш, оон-биле эмискиптеп дорукту-рар.

Хулөнгөн ажил-хөргөзгө харымсалгалыг, кышмак-кайы-биле эки көргүзүлгө-ни чедип ап келген хойжу-лар районда хой. «Мөрөн» совхозта Ленин болган «Хундүлөдін Демдээ» ор-деннериниң эдилектин Орус Намдалды, «Чая орук» сов-хозта Алай Севилбааны, Спартак Сидоону, Маруся Союны, Ленин аттыг сов-хозта Тыва АССР-ниң Дээ-ди Советиниң депутаты Доржатама Кудуну, еске-лерин-даа алап болур.

Районун мал ажылында кылдыган чамдык ажил-дар-биле чөмгөлдөшүр чет-пестериниң барын, чамдык берге байдалдарын тургу-тунуп келген чугалааза чогуур, Мартын баштайгы он хонунда районун де-вискөөрине хар улуг чаг-ны-биле совхозтарда мал одаларын, залбайлаар узукта таарышкан. Чагган хар шык болгаш удуз до-ганнарында мал дүшү база тастап турар. «Чая орук», «Мөрөн», өскө-даа совхоз-тарын олар девискөөрине аа отунч эвөш үгөнип-биле шөзө малга берге бай-дал таарыштыр турар. Ачаа удуз демиселди күштел-дини, оон малды камгалап алыр-биле район органи-зацияларында болгаш сов-хозтар төлдеринде тускый эвөөлөрүн үндүрүп, аа отунга туттуган малдын арылган аштаарын органи-зациястан.

Бригадаларда берге бай-далдыг коюдарыны шыгыны үчүткө алган, мында район организацияларын хуваа-ган. Олар малчынарга шеф дулаамчызын чедирби-шаан, ээлчечик дежурни-лашканын организациястан ту-рарла. Малдын чаш төлү-чүк ижин-шөбүткө дагыла-рын болдурбас-биле мине-радыг брикеттерин кыл-гаш, төрүр коюдарын аа-ларга таралып бергилең. Ындыг брикеттерин кылы-рын совхозтар хуу четпейн турарын өөрөңгө көргөш, район организацияларын күжү-биле база кылтылаан.

Үениң негелделеринге дүштүр алып болза ажил-хөргөзгө удуштула чогуур ленилге четпейн турарын чакырап аргажок. Районда партия, совет органдарын, ылангыя райкуусомунуң ке-дээ ажил-агый бөдүрүлгө эргелелин, совхозтар ди-ректорларынын удуштула-зынын кошкандан мал ажилында четпестерин чай-ладары-биле ап чоруктан хөмчөгөргө күзөңгө түнө-лөдөри берейн турар. Ыла-гыя малдың яны-бүрү чы-ла-дааннардан хараар чоруу эркен чылдың бо үезинде денелелден кызырлбаан. Инектин хойнуң кызыраар, ара салыр чоруу хой.

Мал ажылында отчөт-үчөттүң багай тургустуна-ны-биле малды орнап-со-луур, чакырап фактылар чиппейн турар. Мартын эгезинде республиканың Ке-дээ ажил-агый министр-возунуң киржилгези-биле совхозтарга чоруктан мал санаашканынын түнөли-де 8969 хураганны күрүнө отчөдүмга кирбээни эле-рөөн.

Ол ышак инектин эдер-жилгезин хожудаашканын, багай организациянында Ленин аттыг, «Нарын» сов-хозтарда инектиң төрүшкү-нү хондуап, планыг оонадалар күссөдиринге шиптигыг болуп турар.

База бир бергедеп турар айтыр: бирги кварталда күрүнөгө ээт садарын күссөтөзүн болур. Рай-он хой ажылдыг. Ынча-гай күрүнөгө ээт садары-нын планын колдунда хой эди-биле күссөдип турар. Мыймыг бола мал бисте эвөш, эр молдургаларны чогуур дедин чөдөргө-ле «Сукмаш» совхозка дүжаап келген. Совхозтарда чылгы мал бар-лаа болза этте дулаарыга чөмгөргөлдөшү турар. Мындыг байдала-рымысты база өөрөңгөп кө-рүп турар бис.

СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунга болу-нуп чугалааны эш К. У. Черненко партия Тен Ко-мийтеди болган оон Полит-бюроу күрүнө аппараты-нын ажилын сайырапгай-кажарыны, партияны уду-тулаптын стилн экинжиде-динин айтырыларынче улуг күчөңгөйин сөөлгү үеде са-лып келген оонал апт-кан. Үстүнде негелден удуштула болдурп, район-нун партия организациялары он чогуу түнөлдөшүр үн-дүрүп турар.

Ол негелдегере дүштүр ажилды анализтешкан, рай-онунуң үтүс ажил-агый-нын адыр бурзүчүгө күш-ажылдыг бугурукчулуктун пландан ажыр бир хуу бе-диринге, продукциянын чөт-үңөин чартык хуу чингедиринге малчынар са-лышканын кинерлер.

А. МОНГУШ,
СЭКП Эриниң секретары.

КАЙЫЫН КЕЗЕРИЛ?

СЭКП ТК-нын май (1982 ч.) Пленумунга ба-дылааны чурттуу Аш-чөм программын ботандары-нын кездөниң чурткачы-ларын салышканын улуг дөшүн демделген. Ону бистер ийн-биле деттик ту-рар бис. Ынчангаш, ындаар шавас-биле малды, күшү туудуп, нотааны тарып, ар-тымшылдыг күрүнөгө са-лып турар бис.

Бургуңу чылын чүве, Ба-за-ла малга бичи ситен ке-зип алыр дөш Чербинин Дас-ны бажында Хам-Дына чеде бердим. «Кара-Хаан» совхоз-тун ажилчылары оон кесе-чөтүр черлеринден ситенип кескөч, сарааттап каапкан болду. 20 ажыг сараат түр. Сигеничлер ажилын дозуп турган.

—Дозудган иштин соо-бис, машина-трактор кир-бес буга-сумун унаарында ситенип ап болур бе?—деп, трактористер аевокузун удуштунуздун, ол оолдар-дан айттыган мен.

—Ажырбас, аном, мында ажилчымыс доосканымыс ол. Ой-ник черие техника баар эвес, кезип алы-нар харым—деп, олар чөмгөргөлдөшөр.

Ол-ла буга унаарында тон-на чөдө-чөтөс ситенип чымчарлап кезип, болуп ал-ганында «Кара-Хаан» сов-хозтун парток секретары А. С. Мадыров келген, совхозтун девискөөрине хуу малга ситен кезери чорук-туг чүве деп чугалады.

—Кайыны кезер мен ычан?

А. С. Мадыров хуу мал-дыг кинжөө машина-балгат четтес. ырак-узак чөмгөргө-сигенип ап болуун чугаа-

лааш, ол кезип алган бичи ситенигн хавырп алыр ужуруг чүве дөшүн чуга-лады. Удулганна мен. Ол ситенигн чүдүрүп алган барганар. А демги мөзө-сиген чөмгөргөлдөш ажил-чынарымыс хураа кылгаш хөмчөп ап турган болган. Эрткен чылдын база ситен-изар деп белеткен бедим. «Ларгаалаан чөмгөргөлдөш ажил-чиген кезип алган, оон-ну хавыртып неээн бол-ганында Чербинин аыл ажил-агый чериниң удуштук-чуу В. П. Баронкова чеде бердим. Совхоз девискөөрине-даа, хуу улуска тускайла-нда черин ол эки билди.

Барков менээ Багыттын-нын доңделектерин черин айтп береш, тамаа бас-кан чөмгөргөлдөш биксин-даа кылп берген. Ачаа барган, хол кадыры-биле кезек че-рин ситенип кезип алдым.

Элээн каш хондада ону хөмчөңгөн наар дөш чеде бердим. Шык чериниң ситени-нин ачыраа каш, кургалып турумаа «Кара-Хаан» совхоз-тун директору В. Б. Яр-мольник эки-менди чок кы-рымда-ла келди.

—Чүге моон ситен кезип турар кини сен, сенээ мы-дыг нелдирбедик кыз бедид?

Ышк ажил-агый чериниң берген биксин көргүстүм.

—Бо хөмдөн ситенип чүгө мээң чөмгөргөлдөш-биле кезер чүжүлдү чүве. Ол саазының хей чүве-дир, документ эвес. Хуу малдыг кинжөөр шуут бөр эс бас-пазын!

Оон-даа аныг эки-бак сөс-тер-биле сөгөлтөңсө, ол ситени-нин база хавыртып алган мен.

База малга чөмгөргөлдөш үе нелдир болгай. Чөмгөрдөш турар кини-дио мен, ону доңгалдып ситенейин, ам кайнаар баар ужуруг кини боор мен?

М. ЭРГЕП.

А Д А З Ы Н САЛГААН

«Саян» совхозтун хонун чолаачы Николай Кал-бакович Хурааккай Сесерлг салбырында эи хундүлүг кя-жигерин бирөөн. Ол чо-чаа-чылан ажилдадан бөр үжөн чык чедип турар.

Сес уруларын адазы чугае ажилыга кызыма-биле манталдыг эвес, төлө-түп аажы-чаны-биле чоңуга хундүлүктөдү. Оон ийн олгу адазынын изин салган, чо-лаачынын мергенлиги иш-тия алган. Улестерг от-бүлениң оолдарынын база харымсалгалыг бедик, макта-нып турарлар. Оларын аг-гаймыда «адазын салган» деп чугалады.

С. УДУМБОРА,
Бий-Хем район.

БРИГАДА КЕРЭЭЗИ-БИЛЕ

Эн тайгаларга дин-дөөн, кинтөөн ачыларга таарыжырга, чааскаан чо-руу турары хараалданчы-лаа, көргүзүг-даа, аарып-аржыла канчаары, чанын-да энтг эвес.

Бригада болуп алган ая-нары көчүрү ажитыг деп чүвени бистин «Хемчик» ажилын-тымыш ажил-агыйнын ачылары эки билбес. Коллектив болуп алган ажилдап турган, күрүнө планы күссөдир ажитыг. Чүге дөшгө, бир талазында дүжүлгалыг ачыларан канчаар ая-нарын аныктар өөрөңгөп алыр. Ол ышак брига-да кезигүүн кизи болууга бердинген оонала-лаагы-нын күссөдир дөш кызып айнаар болгай.

Мынчангаш мен бола-дымга бригада болуп ал-ган айнаарында ажитыг чүве чок. Коллектив кези-гүүннерин канчаар ажил-дап турарын контролдап тургай. Ол ышак бри-гада бижыгалаап участо-тун аш-менип дески алы-рын база оон өзүп көү-дөзүн хайгаараар ажил-дарын чорундаа ажитыг. Оон ынай тайга-тандыга, ачы тураларга ачыг-ларын чөмгөргөлдөш, аш-чөм чедирп алыра машина-балгата камналгалыг.

Ачыларга хой үе-шак камнатынар. Күш-ажыл-дыг бугурукчулук бедир, Мурнакты, дүжүлгалыг ачыларын ажил-агый ажилыннан хостааш, аш-чөмчөгөргөлдөш чү-гула. Ынчаар тургузарга бригаданын нитизи-биле тымыш продукция ко-нуулар. Ажилдын бурзү-чүн шалыны оон күш-ажылчы киржилгезинден

хамаарыгалыг болганда, кызып үрөтүсөдиг ач-наарында дөш хамаар-жыр. Бистин «Хемчик» ажи-л-агыйнда муракым ачы-лар Лаваа Дамбаевич Ор-жактын удурткан 6 кизи составтыг штатта ачылар-нын бригаданы эркен 1983 чылдын күсүк-кыш-кы өзүс сезонунда 5494 рубль түнө өлүктү дулаа-ганнар.

Чангыс-чангыс болуп алган айнаан штаттыг ачы-лар Тамыр Демиргали-евич Хайруллин 738 рубль, Николай Никола-евич Баскаков 242 рубль-ге, Валерий Леонидович Завьялов 710 рубльге ту-сузунда өлүктү дулааган бола, бригада кезигүүн-н кизи санында 915 рубль түнө эки шынарыг

өлүктү дулааган. Моон алган көргө, бри-гада кезигүүннерин күш-ажылдын бугурукчулук оранчок улуг болуп турар-дыр. Чангыс ачынын кы-лыр ажилы хой болган ужурунда ол ажилында че-дирбес болгаш капага кирген өлүктү күсөк-кү-жүткенге, күшка чиртип, дүгүн хырадып, кезип оя соктапкан алган болур.

Хой кизи черле эки, орук чирки-даа аштан, арылган ажилда, бойдусти байлаан чөп ачыларынга көчүрү таарымчалыг. «Хем-чик» ажилын-тымыш ажил-агыйнын коллекти-ви келир аныыр сезон-нун планыг оонадаларын күссөдирин чедип алыр-биле, ийн-чангыс ачылар-биле эвес, бригада керэ-зи-биле айнаар ачы бри-гдаларын сезон үезинде тура-ла органиастап аш-каары чугула.

В. ЧИМПИТ.

А. ДОНГАН,
Чөөн-Хемчин район.

Чарыштын эгелекчилеринде

ДЕМНИГ ИШТИҢ ТҮҢНЕЛИ

Лекция пропагандазы

СОРУЛГАНЫ ЧЕДИП АЛЫР

Идеология фронтунун ажилдакчылары — чон орту-зунга коммунисттик кижиги-диге ажилын күштелдирер, кижигерин угаан-медерелки-де синиккен социалисттик идеаларын материалдыг чо-гаалыгы күш кылдыр тургу-дур дөш ажилдар сорулга-галыгар. Амыг үениң не-гелден-биле совет кизи бу-рүзү бурзүчүгөин долу эр-гелг ээи болган. Ол негел-ден улум күштелдирери-биле бистин чуртукса 1983 чылда «Күш-Ажылчы» кол-лектив дугайында хойлу-хулап алынган. Ол хойлу-ажилчы чонун бурзүчүгө кү-жөңгөлдөшүр, кезерлерде ажилдап, чурттан турар ор-туктар болгаш дөш эртен-ниң эмчилер, башкылар, културга чырымышкын ал-бан черлерин ажилдакчы-лары тор киржир хулааге-лиг болгаш киржил-лаа ту-рарлар.

Районда чамдык совхозтар ой бирги беш чылдың план-ныг оонадаларын багай аес күссөдирген. Чикээ, «Тес-Хем» совхоз чыл түнөли-биле күш-ажылчы чедирин кинерип дөш РСФСР-ни, ВЦСПС-тин шалчир Кызыл тугу-биле шипаткан. Күрү-нениң көргүзүп турар улуг дулаамчы-деткичезиниң ачы-зында совхозтар оорулгалыг ажилдаан. Бо чылдын бирги кварталында район кездээ ажил-агый продуктуларын күрүнөгө садар талазы-биле ээт планын күссөдипкен. Ынчангаш чылдын планыг оонадаларын чедириниң дозуп болуунун аргакчу-ларын районда бар.

Район мал кыштага-дышканынын талазы-биле багай аес болуп турар. Чаш мал камгалаа база багай эвес. Районун кол экономи-казы кездээ ажил-агый бол-ган мааа дүштүр Аш-чөм программазынын чер-чере канчаар күссөдирин турары-нын дугайында кездээ ажил-агый эргелеп-башкарылга-

Кызылдың үлөтүр барааннар садмын «Саян» университетинин эки көргүзүлгө уткуур дөш «Совет Тывааның 40 чылгыт шалычты 40 неделя» деп девизтик алаа-биле ажилдап турарлар. Күш-ажылчы ол чарылдаанын түнөлиң неседа санында удушту, оон тилекчилерин алап турар. Чарыштын муракчымы болуп, арунук одуруге унуп келир муракчы бригадалар «Саянда» эвөш эвес. Оларын бирээниге маагизиниң «Суемир» салбыры хамаар-жыр. Уг бригаданын садмгкылары Совет Тывааның 40 чылгытга тураскааткан социалисттик чарышка идеякылг киржиң турар болгаш неседа түнөли-биле ачаа чангыс эвес удаа мурааннар. Ч. Саая удурткан (бригадир оң талада чурукта) комсомолчу аныг-тар бригаданы бо чылдын бирги кварталынын планыг ооналдааны хуусаан эрте күссөдиркен. Ол —деминг ажилдыг түнөлиң.

Металдан болган адыган кылган кылмылар садар салбыр база комсомолчу-аныгларынын. Анык бригадир А. Семенов удурткан бо салбырын садмгкылары (чурукта бригаданың кези-гүүнери) эки ажилдаш, бугурукчу бедик көргүзүлгө чедип ап турар.

М. СУНДУИ,
Авторнук фотолары.

Кижилер болгаш чылдар КУШ-АЖЫЛГА ДА ДЫККАН

Кижиниң күш-ажылчы намыры. Оон эгези надыг-даа болур. Бистин үениң анык ажилчынарында, специалистеринде күш-ажылчы намыры, хой-чуннарын, дүжүлгалыг аш-чөмчөгөргө арамыга эгел-лээр. Ол эки чангай. Анык кижиниң мергенли чедип алырыга, коллективке чан-чыгарыга ол дыка дуза-лыг.

Эрэн районунун баш-таар чериниң дагзым, күш-ажылчы хоочуну Алек-сандр Давидович Ширинин күш-ажылчы базмын оона-гай. Ол 1941 чылда, Ада-чурттан Улуг дайыны эге-лөп турар үеде, кожуун се-кретарында эгелсээн. Ол че-же-даа шериг албанын эр-тирп нааман, үжүк-бикит-ти эки билер болза, кожуун ажилдыг нааман база хо-очун удурукушун чаг-сүмезин, арга-дуржулга-зын ажилдап келген. Ыла-гыя Мөңгө Дандыг, Ланчын Бөдөй, Мария Калинин-радыг, бир хун — мында, даарта — дүтө.

Александр Ширин кожу-нун доната-саавырын бе-леттөп, четчелеринден ай-гыда, оон иштин ажилда-рын кылырында өскө, су-муларга органиаста-массалыг ажилдарын кылырында ба-за идеякылг киржир. Ши-ринге чамдыкта хонунуң 24 шагы чедирешин баар, ыччалаа-даа күш-ажылга хандыкыл, анык чүрөк ол бүтүн шыдаагып эртен, Гитлерин башкызын деп эи үлгөдигин. Совет Ар-мияны фронтунуң участо-тарында тилгелелерин, ты-ны эи туралыларын маа-дырлыг чоруктары суму санай аалдарын кезип та-ныштырып четтигип турган.

Кижиге каян-даа «чону—чоорган» болур. Александр Шириниң күш-ажылчы партия райкомунуң, ко-жуунуң өскө-даа ажилда-кчылары, араатар дулаамып турган. Ылангыя бедик чыр үеде олар дыка идеякылг-лер. Районунуң чурттанчы-лазы белек чыр үеи би-лар, ычан кыш белек-дөш, көр, төлө кижиниң са-датас алаш бүтүлө чүү-дөрин кылдырар.

Александр Давидович, элээн каш чыл өрткөндө, кожуунуң колхоз тудуунуң кидизиниң эргелекчезинге тоңуйлаан. Ол — мырыяй дыка нарын ажил, сууржун амыдырал-биле холбайган. Чүгө бажы-балгат тудар эвес, араатарын сууржун амыдыралче хаара тула-ры талазы-биле тайылбыр ажилын база кылпн чору-даа апаар.

А бажын тудуп билер ки-жилер ховар, машина-балгат чон. Алытары тергелес-дир, кириниң ышак чур-дур. Оон чурттанчалар бир болук болуп алган, бир ше-кер кижиниң удуштулаш, бие бажынын тудуп кирип-тур. Хөгүгү-даа, солун-даа, Ынчан туттунган бажына-рын чамдымыз ам-даа Эр-

зине бар. Коммунист А. Шириниң хергелекчилер коопера-циян удуштур деп даала ал-ганында бөр 28 чыл эр-кен. Бо үениң дүргүзүндэ Эрлин райкомунуң баштаар черин даарлап келген.

Александр Давидович ко-операция шүгүмүгга ажил-да эгелеп турда ычан оон материал-техниктиг базазы шоолуг эвес турган. Район төвүнге каш магазин, мал-чынарыне колдунда дерги садмы чедер. Кызылдан барааннаар машина-балгат база чедирбес.

Бо үениң дүргүзүндэ рай-пога немешеп тудуг бур-зү, келген машина бурзү Александр Давидовичниң сетилин өөртүр, чүгө дө-рөк ол өзүдөгө оон үлүү кирген. Ында бедик мерг-е-дир, ажилдыг нааман база хо-очун удурукушун чаг-сүмезин, арга-дуржулга-зын ажилдап келген. Ыла-гыя Мөңгө Дандыг, Ланчын Бөдөй, Мария Калинин-радыг, Мария Татур, Зинаида Бу-дуг, Анай Соия олар Алек-сандр Давидовични башкы-дош хундүлөөрлер.

Хоочун коммунист удурткан райпоу Тыва рес-публесага муракым ажилдыг коллективтериниң бирээң. Планыг ооналда-ны, социалист хулаагени багай эвес күссөдир келген. Александр Давидович ыччалаа-даа күш-ажылга хандыкыл, анык чүрөк ол бүтүн шыдаагып эртен, Гитлерин башкызын деп эи үлгөдигин. Совет Ар-мияны фронтунуң участо-тарында тилгелелерин, ты-ны эи туралыларын маа-дырлыг чоруктары суму санай аалдарын кезип та-ныштырып четтигип турган.

Кижиге каян-даа «чону—чоорган» болур. Александр Шириниң күш-ажылчы партия райкомунуң, ко-жуунуң өскө-даа ажилда-кчылары, араатар дулаамып турган. Ылангыя бедик чыр үеде олар дыка идеякылг-лер. Районунуң чурттанчы-лазы белек чыр үеи би-лар, ычан кыш белек-дөш, көр, төлө кижиниң са-датас алаш бүтүлө чүү-дөрин кылдырар.

Александр Давидович, элээн каш чыл өрткөндө, кожуунуң колхоз тудуунуң кидизиниң эргелекчезинге тоңуйлаан. Ол — мырыяй дыка нарын ажил, сууржун амыдырал-биле холбайган. Чүгө бажы-балгат тудар эвес, араатарын сууржун амыдыралче хаара тула-ры талазы-биле тайылбыр ажилын база кылпн чору-даа апаар.

А бажын тудуп билер ки-жилер ховар, машина-балгат чон. Алытары тергелес-дир, кириниң ышак чур-дур. Оон чурттанчалар бир болук болуп алган, бир ше-кер кижиниң удуштулаш, бие бажынын тудуп кирип-тур. Хөгүгү-даа, солун-даа, Ынчан туттунган бажына-рын чамдымыз ам-даа Эр-

Н. ТЫРТЫК-КАРА.

ШЕФЧИЛЕР

Улус депутаттарынын Мөңгүн-Тайга райкуусому-нун коллективиниң бедик ажилдакчылары «Мөңгү-Бу-рен» совхозтун хойкуларын Бойду Иргит, Багай-оол Саая оларын кыштарларын-га чедип, хой каянаалары-нын көржөниң коптарганын. Шефчилер, коммунист Оолан Очур-оол, Михайл

Сотпа, комсомолчулар Вла-димир Иргит, Илья Дастав. В. Адыг-Туаш болган оон-да өскөчө кызымал, ша-дыгы ажилдаанар.

Ажил соода шефчилер боттарынын белеткени кон-цертин хойкуларга бараал-гатканнар.

А. БЕГЗИ.

ХӨЙ УРУГЛАРЛЫГ ИЛЕРНИ «МЕНИН АЛДАРЫ»
ОРДЕННЕР БОЛГАШ «МЕНИН МЕДАЛЫ»
МЕДАЛЬДАР-БИЛЕ ШАҢААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң Президиумунун
Ч а р л ы ы

ССРЭ-ниң Дээди Соведи-
ниң Президиумунун өмүз-
инден шаңнаары болза:
БАЙ-ТАНГА РАЙОНДАН
Сес уругу божаан болгаш
кизиңизтен иени
«Иениң алдары»
орденниң II чергези-биле
Тараса Кыргас-ооловна
Монге — «Бай-Тал» совхоз-
тоотун аякчыны.
Чеди уругу божаан болгаш
кизиңизтен иелерни
«Иениң алдары»
орденниң III чергези-биле
Четек Дайгыр-ооловна
Даба — районунун херет-
чилер иитилелиниң техник-
тиг аякчыны.
Бакаан Хертековна
Сотта — «Бай-Тал» совхоз-
тун аякчыны.
Зоя Хертековна Хава-
оол — «Бай-Тал» совхозтун
аякчыны.
Ады уругу божаан болгаш
кизиңизтен иелерни
«Иениң алдары»
орденниң I чергези-биле
Зоя Хомушкеевна Алты-
н — «Тээли» совхозта уру-
лар садмичиңиң ияны.
Александр Кужугетовна
Баймс — «Бай-Тал» совхоз-
тун аякчыны.
Манмара Сандакеевна
Донгак — Тээлиниң харыл-
за бедириниң аякчыны.
Мира Байыртеевна Ир-

гит — Тыва АССР-ниң Чон-
нун амыдырал хандырылга
министерствозунун район-
да бүдүрүлгө эргелелиниң
даарынычымы.
Тамара Агрияевна Ку-
жугет — Тээли суурда ба-
жы ээси.
Докпаш Самбуевна Нам-
дан — «Тээли» совхозтун
ажылчыны.
Четек Дүпчүр-ооловна
Салчак — Тээли сес чыл
школаның техниктиг
ажылчыны.
Беш уругу божаан болгаш
кизиңизтен иелерни
«Иениң алдары»
орденниң II чергези-биле
Райса Салчакеевна Боду-
нат — Бай-Тал ортумак
школаның техниктиг
ажылчыны.
Валентина Сарыларовна
Намзырай — районунун кур-
саткан иитилелиниң агентини.
Нара Салчакеевна Тойбу-
хаа — «Тыва кедээ тудук»
трестинин № 741 КМН-ниң
малары.
Вера Кенден-ооловна
Хортуя-оол — Тыва АССР-
ниң Чонунун амыдырал хан-
дырылга министерствозунун
районда бүдүрүлгө эргеле-
линиң даарынычымы.
(Улаңчылыг).

КАПИТАЛ ТУДУГ: ШИИТПИРЛИГ ҮЕ

(Тончугу. Эгези 1-ги
арыда).
селдезин хынаар, төтөглек-
чи, самчыдакчы база не-
мөй биңилтер, карак чаар
чоруктар-биле демиселди
күштедирер талазы-биле
шиитпирлиг хемчеглерин ап
чорулар аржык чугула.
Туугуларны аяккалга
кириңизин, тудукчу ба-
раанын продукцияларын
болгаш күш-ажылдың бүдү-
рүкчүлүгүнүн планнарын
күсөдиринге мурунакчы
дүжүланы неггедиринге,
коллективтерге дээштин со-
циалисттик чарышты органи-
зацияларда четпестерин
иктелчи шүгүмчүлүн
болгаш бо талазы-биле бот-
тут аякылды сонгарла-
дышыны ток көңүлгөйгө
алдырың чугулазын дем-
делгизин.
Партия организациялары
идеологту, масса-политик-
тиг аякылга көсүк агитация-
ны болгаш политиктиг пла-
каттарны кошкан аякылга
турар. Ылаңгыя «Тыва ту-
дук», «Тыва септелге-тудук»,
«Шагнаржастрой» трес-
терде, «Тыва совхоз тудук»
каттыкшынында болгаш
өскө-даа тудук организа-
цияларда оон амыдыралдан
хоорун чоруду турарынан
күш-ажылды коллективтер-
ниң аякыл-хереттеринге оон
салдары кошкан болуп ар-
тышпай.
Илеткели оон соонда
бирги чартык чылда, икити-
ги биле бүдүн чылда шит-
пирлөөр ужуруг улуг со-
рулгадарга доктаган. Чыл
төңүзүңгө чедир тос ай
чептес үе артын. Ам-даа
144,5 миллион рубльдиң нол
фондуларын аякылга кин-
нери, 128,9 миллион рубль
наптал салымчынарын
шингээдир, 94,4 миллион
рубль түнүг тудук-монтаж
ажылдарын боттандыраы

Бөгүн — Одессаны немец-фашисттик ээлекчилерден хостаанының 40 чылының хүнү

ӨЛҮМ ЧОК МААДЫРЛЫГ ЧОРУК

Генерал-полковник А. С. Желтов, Совет Эвилелиниң Маадыры, Да-
йын хоочуннарының Совет комитетинин даргазы

Кара далайда эң улуг
порт, Украинааның
муруну чүтүндө чугула
үлөтүр төгү — Одесса ме-
дээде стратегтиг улуг ужу-
рудагы хоорай болуп кел-
ген. Бистин Төрөөн чурту-
вусче фашист аг-штериниң
халдаан баштайгы хүнериниң
де-де гитлерин укар чүгүл
хоорайны бомбалап эгелээн.
1941 чылдың августта гит-
лерин шериглер хоорайны
бүзүлгөп. Фашист ко-
мандырал Одессаны дораан
эжелеп аптар деп кордаан.

Оларның оозу хей чүзе бо-
ган.
Кол күштерден үзе ир-
дирген совет дайынчылар
немец-фашист шеригиниң
калжалыг мыйдышынын
73 хонун иштинде дүн-хүн
чок кайтамчы маадырлыгы-
биле ойтур шаап келген.
Олар дайынның дыка улуг
күжүн чардытырып, Ук-
раинаны болгаш Донбассты
«чаңчык дег» дүрген эжелеп
алып дон планын үскен.
Мурунда салган сорула-
ны ээсизинге чедир күүсет.

Кеш, совет шериглер Дээди
Кол командьалдың дужаа-
лы-биле хоорайны каттап,
Севастополь камгалагыне
кирген. Чыгырпаан хоорай-
ды үнүп чоруп турган, со-
вет дайынчылар мааа
тиңделгелде эеп кээринге
быжымы-биле бүзүрүп тур-
ганнар. Ол хүн келген —
1944 чылдың апрель 10.
Мен ыңчан 3-ку Украин
фронтузун Шериг Чөвү-
лелиниң кижигүнү турдум,
Одессаны хостаары-биле
холбакан болушкунарын
ени сааптып ор мен. Дай-
ынның Одессада бөлүг-
лениниңиниң узуунарын
генерал-полковник В. И.
Чуйков командьалаан 8-ки
гвардейки армияны, генерал-
лейтенант И. Т. Шле-
мин командьалаан 6-гы ар-
мияны база генерал-лейте-
нант В. Д. Цетсеев коман-
дылаан 5-ки армияны кес-
теринге дааскан.
Фронтуң шериглериниң
шаап халдаашкынын
тиңделгелде дайын Мол-
давия болгаш Румынияга
аткаарлап турган кол күш-
теринден үзе кирдирген.
Бистин шериглериниң

өлүмүгү бүзүлгөдөн үнөр
арганын бодап, немец-фа-
шист командьала совет
негестерин оон мурунда
ээлеп апкан Одесса — Ти-
располь орун дүрүгөр со-
гуз чүчүе. Улуг күштер-биле
чаа таварыш деп оралда-
жышкын ыктыган. Раздее-
лыя станцияның чөөн-ка-
вынына апрель 6-да болган
7-де улуг тулчушкуннар
болган. Дайын мааа 10
мун солдаттарын болгаш
офицерлерин өлүрткөн бо-
ган туруттар.
Апрель 8-те шуут-ла хоорай
чанынга тулчуз турду-
рус. Одессада чөөкшүлүн
туду-ла, гитлерлериниң
удурлаанышкыны кыткып
турган. Хениг черин безин
бистин дайынчыларымыс
штурм-биле алып ужура
таварыш турду. Хоорай
чогуз мулгулдарымыз, хей
сангыт тейлериг, кооргал-
дарымыз болгаш дайынның
камгалагырыга хөлчөк эл-
ти. Ыңчалза-даа фронтуң
шериглери чүтүлдүт бу-
руштарлаан. Одесса көстүп
келген, хоорай өрттөп
турган.
Тулчушкуннарың сөөл-
гү үе-чадыз келген. Кам-
галага белекчөөн даш ба-
жынарын аякылга, гит-
лержилер хоорайга удурла-
нышкыны кылыры илден
турган. Оон аңгыда совет
патриоттары чок кылырын.

ЧУРУКТА: Одессаны хостаанының киржикчилери
(солгай талазыдан оң талазыне) — Павел Иванович
Новиков, Никон Иванович Попель, Алексей Иванович
Белая, Тит Филиппович Морозов, Совет Эвилелиниң
Маадыры Михаил Степанович Шейкин, Павел Василь-
евич Янович, Владимир Васильевич Бородин, Алдар
орденниң бүтүш чергелериниң ээлекчилер Леонид
Арефьевич Бужак.

ЧЕЧЕКТЕР САЛГАН

БУДАПЕШТ. (СЭТА).
Венгр улустун хосталгазы
болгаш хамаарышпас чоруу
дээш фашизмге уау дем-
селге ам-тынын берген со-
вет дайынчыларга турса-
каалды байырлыг аны-
дышкыны Венгрияны фа-
шист куланышында
хосталгандан бээр 39 чы-
лан — Венгрияны нацио-
нал байырларын таварыш-
тыр Серже Хоорайга бол-
ган Турсактал аякыларын
иңгизуулаа парти-
янык аныктаа болгаш хей-ниң
организацыйаларын то-
лооткерлерин, Венгрияны
коммунист болгаш аякыл-
чы шимчээшкениң хоо-
чунары киришкен.
Фашисттик эжелекчилер-
ден Венгрияны хостан со-
вет дайынчыларын турса-
каалдарыга болгаш аны-
дыма хөөрүңгө чечетер са-
лымчындыгы болгаш мас-
салыг минтиптер Будапеш-
те, Дебреңе, Мишколь-
це болгаш ВУР-нун өскө-
даа хоорайларыга база
болган.

Ак сеткилдиг чугаалажышкыннар дээш

Боо-чепсекти эидере бүдү-
рерин бүдүн сомсадыр, деле-
гей байданын үндөсүн-биле
эиңиктерин чедип алып
дээш ак сеткилдиг үе-түн-
нелдиг чугаалажышкынна-
ры кылырын СССР сапал-
дап турар. Ден эргелик бол-
гаш бир демей аякыл чок
болушкун принциптерге
дүшкөн дүжүлгаларын
чедип алырыңа утланын-
дыг чугаалажышкыннарын
Американың Каттышкан
Штаттары-биле чорудары
дээш СССР туржуп келген
болгаш туржуп-даа турар.
Социеттерин удуштуу
ажылдакчыларын кыт-
кыныга СЭКП ТК-ның Чи-
гине секретарының хары-
сы ол дуйган тодаргай ба-
дыткан-дыр деп, делегейин
хей чурттарынын күрүне бо-
гаш хей-ниң аякылдачыла-
ры, парлата, информация
агентстволары демделеп ту-
рун.
Чугаалажышкыннары н и
кылырын бөдүнүп чүтүл-
гү Совет Эвилели байдатып
турар-дыр, ол дээр — эң
чугула барымдаа-дыр деп.
Италияны Министрлер Чө-
вүлелиниң Даргазы, Соци-
еттерин дагылаанын орака-
чыны Б. Краис демделгизин.
Тайбанын болгаш быжыг
туруштуг делегей байдалы-
ны аяк-ажыктарына дүш-
түрүлүп чугаалажышкын-
нарын кылыры дээш
Совет Эвилели туржуп ту-
рар. Ыңчалза-даа чугаа-
лажышкыннар ден эргелик
болгаш бир демей аякыл чок
болушкун принциптерге
дүшкөн дүжүлгаларын
чедип алырыңа дүзалаан ту-
рар ужуруг деп, Венгрия-
ны «Несбадарт» солуну
бизин, Ыңчалза-даа өскө
таланын — америк админис-
трацияны мидиг белең чо-
руу негестерин турар. Чугаа-
лажышкыннарыне орукка
тургускан моондартымы
Американың Каттышкан

Штаттары чайладыр ужу-
рут.
Ак сеткилдиг чугаала-
жышкыннары АКШ-биле
чорударына белеин Моск-
ва тодаргай байдатын-дыр
деп, Францияны «Матин»
солуну демделгизин. Булут
чугаалажышкыннары кы-
лырыне боттут базымны
америк администрацияны
кылыбай турарын СССР
айткан-дыр.
Боо-чепсекти эидере бүдү-
рерин кычыктырбазынга
утланын политиканы моон
сонгаар-даа чайгалыш чок
чорударын Совет Эвилели
тодаргай меделеп турар-
дыр деп, Барыны Германия-
ны «Франкфуртер аль-
гемайне» солуну демделгизин.
Американың Каттышкан
Штаттары боо-чепсекти эиде-
ре бүдүрүп, ядролуг чаа
ракеталарын Барыны Евро-
пада тургузуп турарын
СЭКП ТК-ның Чиңине се-
кретары К. У. Черненко бу-
руш шапкан деп, Австрияны
«Фольксштамме» солуну
бизин, Делегей байдалы-
ны дүшүктүрүп чоруун ча-
гырышкыннары чорудары
АКШ-тын администрацияны
өкөгөзгөн үскенин совет
удуртукчу дорту-биле айт-
кан-дыр деп, Индияны
«Натив» солуну бизин, ол
АКШ-тын мидигерин ол
политиканы болгаш хаа-
лишкыннары делегейде тур-
густуган күштериниң хей
байдалын үзүрүңгө утла-
ган деп, солун демделгизин.
(СЭТА).

Ш П И О Н «МОУХОК»

ВАШИНГТОН. (СЭТА).
АКШ-тын № 244 шериг
разведка батальонуун
«Моухок» деп реактивниң
самолетти Гондураста аме-
рикан улуг чүүл базанын
болуп үнөш. Сальвадорга
чүдүп уушп чорупкан. Ук
самолетти шпийон аппара-
ты-биле көдөгөр дээрин.
Сальвадорун партизан от-
рядтарынын турар чер-
лери тодаргайлап илердер
болгаш олче американы
чаастаны шаажылачы ше-
риглерин ыдалаар сорула-
ны самолетти шпийончу
ужукучуларын мурунча
салган. Чүгө «Моухок»
эвес, харын-даа америк хей
шпийон-самолеттерин Саль-
вадорун кырыга уау-
дүштүктүрүп хүн бүрүгө
болуп, Латин Американы
ол чуртуну шпийон херек-
терге АКШ-тын төл раз-
ведка эргелелини болгаш
Пентагонун каржы шериг
холгарлаашкыннары ий-
де дээш улам-ла күш-
телерин тодаргай херек-
чел, сойгалат турар.
Гондурастың Пальмеро-
ла шериг базанын ол тур-
тун американы шериг ча-
гырыкчылары АКШ-тын
шериг командьаланын эр-
гезинге бүдүн дачмыл
бергенип, оортан америк
шпийон самолеттар чүгө
Сальвадорун эвес, харын-
даа Индараганын болгаш
баска-даа чурттарын агаар
делеткенге хүн бүрүгө
чүгүп, шпийон мезелерин
чыгып, Латин Американы
хамаарышпас күрчелерин
бүдүн эргезин, хамаа-
рышпас чоруун каржыла-
чылар уур турарын «Ю-эс-
эй тудей» деп америка солуну
бизин.

НИКАРАГУА ЧАЗААНЫ МЕДЕГЛЕЛИ

МАНАГУА. (СЭТА). Ха-
маарышпас даштымы поли-
тиктиг улаңгышкындан ой-
таар кылдыр Никарагуа-
ны албадары Рейгананы
администрациясы база натап
оралдашканын Никарагуа,
ны чазаны меделелгелде
айткан. Ыңчалза-даа Ника-
рагуанын чааа бөдүнүп
даштымы политиктиг ула-
нышкыннарын болгаш
чүтүна революстуг чарыт-
таларын программанын бот-
тандырылдан кажан-даа
ойталганын ук документте
демделгизин.
АКШ-тын президентизи-
ниң Латин Америкада түс-
кел төлөөлекчизи Г. Шлау-
кеман болгаш күрүне се-
кретарының дузалакчымы
чоокта чаа Никарагуанын

наймсылаа Манагуа хоорай-
га барып чораян болгаш
АКШ-тын, Никарагуанын
арзынга харылааларын чо-
гумчалыг болдурурга чаа
маарышкан тодаргай канды-
даа санааларын кинибээн.
Харын-даа Никарагуанын
революстуг чазанын мй-
ышкын кылырын орал-
дашканнар.
Төп Американың чуртта-
рынга хамаарыштыр бөдүнүп
даштымы политикамын Рей-
гананы администрациясы
моон сонгаар-даа күш де-
летиңниң туружубиле коор-
ла деп бодап турар.
АКШ-тын төлөөлекчилери-
ниң Төп Американын чаа-
дык чурттагырга база Ника-
рагуага элп чораяны сой-
галат илереткен деп чазак-
тың меделелгелде айткан.

ПАРТИЯНЫН ПРОГРАММАЗЫ

КАИР. (СЭТА). Чурттуң
улусчу хуралыга (парла-
ментинге) бо чылдың май-
да болуп сугуладаларга у-
куштуу политиктиг про-
грамманы Египеттин Нацио-
нал депшилетиг (чөөн
Универсал-депшилетиг (чөөн
Универсал) партиянын еңине
секретары Халед Мохам-
ад Дин парлата конференция-
зынга чүзе чугаалаан бо-
лган оон удурткан партияны
турп келгенин чеди
чыдырың дүжүлгалар
египет иитилгелде политик-
тиг депшилетиг күштерин
хамыкты мурунда Гамаль
Абдель Насерин империя-
лыгыне удуз улаңгышкын-
нарыңа талаакчыларын,
Египеттиң социалисттик ула-

нышкын-биле хөгжүлдөп
дээш туржуп турар бүтү
күштерин сыйрып каттыш-
тырган деп меделгизин.
НДП амгы үеде политик-
тиг улуг салдарыг күш бо-
луп турар. Партия бөдүнүп
бүтү аякыл-чорудатгы бол-
гаш демисел-биле Египет-
тиң аякыл чорудатгы
эрге-ажыктарын камгалап
турар. Көмп-Давидтин ча-
гылдарыкчы сүлүзүңгө
ууду бистин партияныс
инитириг демисежин тур-
ар деп. НДП-ниң чингине
секретары чугаалаан. Сул-
чээни болгаш чарыдырык-
чы ол дүжүлгалар Египет-
тиң национал эрге-ажык-
тынга чорүшкөн болуп ту-
рар деп, ол айткан.

Ада-иелерге

Кижизидилге аякыл, эң
ылаңгыя элзди уруларның
кижизидилгези нарын бол-
гаш хей талазы. Элзди
уруларны чамдыкта чее-
даа чатып сургаарга, шы-
ны буруудаларга азы
моңчуд-даа чугаалаарга,
дераниңин, туураы ула-
дарын, уулу кижилерин тоол
нөрбөз даа баар. Ол чүте
ыдымгыл, оон чылдаганы
чүдөл?
Оон чылдаганы чатыс-
кижизидилге аякылны
таарымча чок тургусту-
ганын. Чыжа, мындаг та-
варыларын көрүп көрө-
лөр. Ужун хар иштинеде
амык не кижи эңине
мынчыл хомудал чугаалап
олурун динчаан мен: —
Мээң 7 класса өөренип ту-
рар уруумунуң сөөлү үеде
музыкага сонугарлы чит-
кен, музыка башкызын
ооналганын кылбастаан, та
чүнү канчалза эин чүзе й-
лаан.
Мен бодаарымча, бо та-
варыларын чылдаганын
аыкыл не уруунуң иштенип
сатыш-сетилин ам-даа че-
дир белиңизде, музыкага
хандыкшылың чиде бер-
гениң чылдаганын чедир
өөренип көрөйи турарында.
Чамдык ада-иелер уруунуң
азы олугун бөгүн чурум
үрөйиң, жи азы ортумак
өөренип турарыңа өөрүп
орнарлар, а даярга оларны
биле алдыга, «хенертен»
чурум үрөйтерге, ам кээп
лыз-бүрү өскө чылдаган.
Марга, кудумчука, жока-
лынга, оон илтеринге шам-

СУМЕЛЕЖИР

нап эгелээр. А херек
кырында уруунуң азы олугун
«хенертен» чурум үрөй-
терин чылдаганын шад-ла
тургустунуп келген болур.
Уруулар кижизидилгезин-
ге дүжүлгалар, өскөдөрен
өөренип, педагогика нома-
рын моңчуп чорур ада-и-
елер уруулары-биле беседаны
кылып, оларнын иштенип
сатыш-сетилин өөренип
көрүп, оларнын биле ижи-
кара, аякыл-чатып чокка чу-
гаалайыр, мынчаган бот-
тоттарыга бузурейир, би-
чилери удулгага иштенип
сатыш-сетилин, чамыттар-
нын дорт аякылар, шити,
пирлел, харылаан чадал чо-
руур айттыгыларын ботта-
ры аразында сумележир
болур. Чүгө мындаг тава-
рылдаа уруулар улуг ки-
жилерге бузурейир, ада-и-
елер улуг оюнуктери кылдыр
санаар.
Кижиниң эртер чуртта-
лаа элзди назын ийне
нарын, берге үе болур. Ол
дээрде 11-ден 16 харын
аразында үе-дир. Ол үеде
элзди уруларның амыды-
ралынга, черле мынчаган
организмине-даа улуг өс-
көрүлгөсүн өөренип болур. Оон
ужурунда улуг улус-биле
урууларның аразында бо-
гачон-ла чөрүдэлээр бол-
гаш бот-боттары билдирше
чопук эгелээр.
Элзди урут дээрде бичи
ники эвес-тир. Олар ботта-
ры база мынчаар бодап чо-
руурлар. Ыңчанга оларнын

улгадып, өсүп оранын улуг
улус эжелер, хоол көрбөс,
оларны ам-даа чаш уут
кырында санаар болза, олар-
нын сетилин аажок хо-
муда, анаа чөпчөрөшпес,
харын-даа дорт удуларын.
База бир чижек, Серейиниң
азазы аякылдан мастер-
ниң шынын эвес болганын,
а хомудаан чедип келген.
Кайды олдурга! — Сенээ
черле таарымын кини бар
эвес, бөдүн буруудул болдун
ыйнаан — деп удулганган.
Чамдык элзди огул турда-
ла, олар анаа аразында
изиг-дир маргышкандар.
Демги огул турга! — Моон
сонгаар сен атам дивес
мен, Сени көр хенүнү чо-
гул, ам дедир келбес мен —
дээш, үнүп чорупкан.
Элзди уруларын өг-бү-
леге-даа, шиклаа-даа улуг
кижилер деп көрбөс, оларны
бегнел-ле хевээр бичи ки-
жилер кылдыр көр болза,
уруулар боттарын улуг ки-
жилер деп санаар, оларнын
биле леңге чугаалайыр
кижилерин өскөдөрен, ку-
лудумузда дилеп эгелээр.
Чогууна мынча олар ба-
гай салдарлыг кижилер ко-
гудезинге кирип, оларнын
күткүшкүңгө, когуде,
эзине азын, оларнын-биле
кады кем-херек үлгелдир-
кениринге-даа кирип бо-
лур. Ындыг чижектер хей.
Элзди уруулар часынды-
га база коңучт хенү чок,
Эң ылаңгыя эштери көрүп

ШЫН

